

տողերն: Ասով նաեւ ամբողջ գիրքն ասորիքն
ընագրէ թարգմանուած կը համարի քննութիւն:
— Մենք կը կարծենք որ երկու աղբերաց Տեա-
քերն երկու հնդկներուց նշան չեն միշտ, միեւ-
նեցն հայ Բուզանդը կրնա երկու բոլորովին տար-
բեր գաղութիւններ առջեւ ունենալ եւ գործա-
ծել իրեն. աղբեր, շատ կտորներ նաեւ թարգ-
մանելով: Այս ինքզոյս վայ հնդկական ընդդէմ
քննութիւն ըրած դիտողութեան մէջ կան ինչ
ինչ շատ արդարացի նկատողութիւններ: Գծարա-
տար Բուզանդայ աղբերաց հետազոտութեանը
շատ ծանրակշռութիւն չէ տրուած, որով միան-
գամայն կարելի էր ստուգութեամբ ցուցնել թէ
ինչ աղբ է եւ որ ժամանակէն էր Բուզանդայ հն-
դկանքը: Այսպէս զոր օրինակ Է. Յ. Գաթըր-
ճեանի հաստատելն գիտէ որ Բուզանդայ ծանօթ
է Ս. Բարալե պատարագամատոյցը: Բայց երբ
կարգադրելով իւր անտիպ գրքը մէջ եւ տեսնել
որ Բուզանդ աղբն պատարագամատոյցը հիշ-
նշանքն թարգմանութեան գիտէ, այնպէս որ հայ
թարգմանութեան յոյն սկզբնագրէն ունեցած
չեւ—ճեան իսկ կէտ առ կէտ օրինակած է, չեմ
գիտեր որ կը համարէր տակաւին Բուզանդայ
հնդկական յոյն, եւ գիրքն յաւելնէ Թարգմանութեան:

Գ. Բուզանդայ գրքն իր թէ պատմագրու-
թեան մասին եղած գատողութիւնը (էջ 38—45)
կը վերջնայ այս խաղերով. «Կարծում ենք»
այս համառօտ տեսութիւնովն էլ գաղափար
ուրիշ ընկերացողն Բուզանդարանի ստուգու-
թեան աստիճանի մասին, ուստի իրաւունք ու-
նինք ասելու. որպէս պատմութիւն, փաւստոսի
երկասիրութիւնը չէ դիմանում լուրջ կրիտի-
կայի: Բայց մենք կարծենք որ փաւստոսի գրու-
թիւնն իւր շատ մ'առասպելօքն ու թերու-
թեամբն հանգերձ աւելի թուի գոյնեղով
նկարագրուած է հնդկական, քան որչափ ար-
ժանի է: Ո՛չ իւր անթիւ զրօյններն ու առասպել-
ները, ո՛չ ժամանակագրութեան եւ պատմութեան
սխալներն եւ ո՛չ այլ թերութիւնները կրնան իւր
նաեւ պատմական նշանակութիւնն ունայնել:
Անոր համար մեզի շատ աւելի ուղիղ կ'երեւայ
հնդկական քիչ մ'ետքը գրածը (էջ 45), թէ
«Չորրորդ գարու Հայոց պատմութեան սակաւ-
այովն աղբիւրների մէջ Բուզանդարանին ան-
տարակշիռ ամենապատուաւոր տեղն է պատկա-
նում», մանաւանդ եթէ նկատենք որ այս ժա-
մանակամիջոցին պատմութեան համար Բուզանդ
է նաեւ խորհանցող աղբիւրներէն մին, թէեւ չի
ոյշնել խորհանցի, եւ թերեւս դիտմամբ շատ
տեղեր ուրիշ աւանդութեան հետեւած է:

Եւ իւրեանց գրքը վերին մասը Բուզանդայ
ունեցած նշանակութիւնը ցուցնելու կը զբաղի,
եւ կը վերջնայ գրութիւնն այս դիտողութեամբ.
«Մեզ մեռն է յայտնել անկողն ցանկութիւն որ
անհամեմատն ի պատմագիրս մեր եւ քան զա-
ղուս արգարախօսն, Բուզանդ, ինչպէս մեր պատ-
մագրին անանում է ք. Պատկանեան, արժա-
նանայ մեր թշլ փորձից աւելի լուրջ եւ հիմնա-
որ հետազոտութիւններն, Թէ այս հետազոտու-
թեանց մէջ անշնանակ չէ այս գրութիւնն» ար-
դէն ըսինք, եւ ցոյս վայր ըստածները կը ցու-
ցնեն թէ համառօտ գրութեանս մէջ այս խոն-
դրոյս գրիւնն ամէն կէտերը շօշափուած են:
Մեզ կը մնայ մայրէջ հնդկական յարցողութիւն
իւր ընտրած գիտելիքի ասպարէզին մէջ, յուսա-
լով որ ուրիշ հետազոտութիւններ լոյս կը տես-
նեն իւր հետազոտող գրիւնն ուրիշ հայ պատ-
մագրանց վրայ, որ դեռ շատ քննութեանց
կարտ են:

Է. Յ. Յ.

ԲԱՆԱՍԵՆԴՅԱԿԱՆ

Գ Ե Ր Ո Ւ Ն

(Յընամոնագ, Rondel)

Նետով վրայսն անա ծամանակը
Իւ թիկնոց ցոռոս՝ հողմից ու անոյն.
Եւ պայծառ մ'արեւ քառայն ու ծառիմ
Այս միտքակիրտ տոռաւ ճնշանակը:

Չկու լըսեր սիրտն թընչոց ճղանակը:
Բոյնէն կ'ստ միւսն, ուր անտիւր թուրիմ.
Նետից վրայսն անա ծամանակը
Իւր թիկնոց ցոռոս՝ հողմից ու անոյն:

Գիտ, անոյն, զետակ, անդիւրաց քանակը
Միտքն անոյն ճնշոյն վրայն անոյն,
Այսով է չընտր գոյն այս պատմական,
Եւ անոյն է յոյն այս վայրայանակը:

Նետով վրայսն անա ծամանակը
Իւր թիկնոց ցոռոս՝ հողմից ու անոյն:

Charles d'Orléans. Թարգմ. Է. Յ. Յ.

ԼՈԳՈԳՐԻՓ

(Logogriph.)

Բնով շարքեր իտոր մնն երկրին,
Գիտով թէ լոսն մարդիկ կը բերկրին.
Այովն է յոյն թէ որ ծամանակը
Պը փնտռեն սիրով մարդիկ յամբան:
Ժայով եւ անոյն անշառակ, անշառ,
Պատեմ աշխարհիւր անթիւ եւ անթաւ.
Կնտով կնդանք. չէլով եւ եւ ըսյս,
Այով միտքեր փաւր եւ անյուր.
Անտու որ ուզեմ խորոք թէ ոչ եւմ.
Կնտով թէ անա եւ նոս քոս քոս եւմ:

ԴՍՕ ԴՍԴ ԴՍԴ ԴՍԴ ԴՍԴ
ԴՍԴ ԴՍԴ ԴՍԴ ԴՍԴ ԴՍԴ